

## Vymedzenie základných práv a povinností úpadcu v konkurznom konaní

Martin Horváth<sup>1</sup>

### *Defining the Fundamental Rights and Obligations of the Bankrupt in Bankruptcy Proceedings*

#### **Abstract**

*Insolvency, resp. bankruptcy law forms the legal rules governing the monetization solution debtor's insolvency debtor's assets and collective satisfaction of creditors and debt relief an individual. Resolving insolvency of the debtor may also take place by gradual satisfaction of creditors of the debtor in the manner agreed by restructuring plan. The goal of this work is to present an objective view on the issue of the status of bankrupt in bankruptcy proceedings, as well as outline a relatively complex view of slovak bankruptcy law and characterize in detail the procedures for resolving insolvency particular in travel agency.*

#### **Key words**

*insolvency, bankruptcy law, legal status*

**JEL Classification:** K35

Received: 20.11.2018 Accepted: 25.5.2018

#### **Úvod**

Cieľom nášho článku bude predložiť objektívny pohľad na problematiku riešenia právneho postavenia úpadcu v konkurznom konaní, ako aj načrtnúť relatívne komplexný pohľad na problematiku slovenského konkurzného práva.

Konkurzné právo, ktoré má v slovenskom právnom poriadku svoje nezastupiteľné miesto, sa zaoberá riešením úpadku podnikateľských aj nepodnikateľských subjektov právnou cestou a je bytostne späté s trhovou ekonomikou. Musí byť poznačené silnou dávkou aktuálnosti a pre svoju životnosť musí byť zároveň nadčasové. Je potrebné sa v ňom dostatočne orientovať a poznať spôsoby riešenia úpadku alebo hroziaceho úpadku, ktorý upravuje.

V nasledujúcom texte budeme využívať pojem konkurzné, resp. insolvenčné právo. Pojmy insolvenčné právo a konkurzné právo sa v odbornej literatúre používajú ako synonymá. Insolvenčné, resp. konkurzné právo tvorí súbor právnych predpisov upravujúcich riešenie úpadku dlžníka speňažením majetku dlžníka a kolektívnym uspokojením jeho veriteľov, ako aj oddĺžením fyzickej osoby. Riešenie úpadku dlžníka sa môže uskutočniť aj postupným uspokojením veriteľov dlžníka spôsobom dohodnutým v reštrukturalizačnom pláne.

<sup>1</sup> Ing. Martin Horváth; Ekonomická univerzita v Bratislave, Obchodná fakulta, Katedra marketingu, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava; e-mail: horvath@vnet.sk

## 1 Metodika práce

Cieľom článku je predložiť objektívny pohľad na problematiku riešenia právneho postavenia úpadcu v konkurznom konaní, ako aj načrtnúť relatívne komplexný pohľad na problematiku slovenského konkurzného práva. Riešenie uvedenej problematiky si vyžadovalo využitie niekoľkých metód výskumu. Jednou z metód, ktorú by sme využili pri nadobúdaní informácií, by bola metóda analýzy, ktorá by nám umožnila rozčleniť a ďalej detailnejšie preskúmať jednotlivé teoretické poznatky získané prostredníctvom domácich, ako aj zahraničných knižných a časopiseckých zdrojov. Ďalej by sme v rámci článku využili metódu syntézy, ktorá by nám umožnila zosumarizovanie získaných údajov do jednotného celku. V rámci článku by sme tiež využili metódu komparácie, ktorá by slúžila na porovnanie jednotlivých informácií získaných o danej problematike.

## 2 Výsledky a diskusia

Na Slovensku nastala výrazná zmena konkurzného práva prijatím zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii, ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2006. Tento zákon má kogentnú povahu, čo znamená, že všetky strany musia plne rešpektovať normatívne pravidlá zákona a nemôžu sa od nich odchýliť. Má povahu *lex specialis* voči všetkým ostatným právnym predpisom – predstavuje nepriamu úpravu celého právneho poriadku aj základných súkromnoprávných kódexov. Z údajov zistených v Bratislave dňa 12.1.2013 zistila Tlačová agentúra Slovenskej republiky, že počet povolených reštrukturalizácií a konkurzov sa na Slovensku v minulom roku medziročne mierne znížil. Z toho vyplýva, že sa nepotvrdili očakávania analytikov v tom, že počet bankrotov vzrastie v spojitosti s úpravou zákona o konkurze a reštrukturalizácii. V roku 2012 sa zaznamenalo 362 vyhlásených konkurzov, čo znamená pokles oproti roku 2011 o 30, to znamená pokles o 7,65 %. Tieto informácie poskytla SCB (Spoločnosť Slovak Credit Bureau).

Vývoj množstva vyhlásených konkurzov bol v priebehu roka 2012 a najmä v jeho 1. polovici nerovnomerný. V prvom štvrtroku bolo vyhlásených vyše 123 konkurzov. Znamenalo to o 10,81 % viac ako v minulom roku. Naopak, v druhom štvrtroku SCB zaznamenala iba 62 vyhlásených konkurzov. Spoločnosť skonštatovala, že za posledné obdobie v podobe štyroch rokov bol takýto malý počet vyhlásených konkurzov len v prvom kvartáli 2009 (pred začiatkom hospodárskej krízy). V roku 2012 bol najrizikovejší v závislosti od podielu počtu vyhlásených konkurzov k počtu subjektov realizujúcich svoju podnikateľskú činnosť v danom kraji Bratislavský kraj. Najnižší stupeň rizikovosti, naopak, zaznamenali kraje ako Trenčiansky a Nitriansky kraj.

### 2.1 Insolvenčné právo EÚ

V nasledujúcom texte budem využívať pojem konkurzné, resp. insolvenčné právo. Pojmy insolvenčné právo a konkurzné právo sa v odbornej literatúre používajú ako synonymá. Insolvenčné, resp. konkurzné právo tvorí súbor právnych predpisov upravujúcich riešenie úpadku dlžníka speňažením majetku dlžníka a kolektívnym uspokojením

jeho veriteľov, ako aj oddĺžením fyzickej osoby. Riešenie úpadku dlžníka sa môže uskutočniť aj postupným uspokojením veriteľov dlžníka spôsobom dohodnutým v reštrukturalizačnom pláne.

### **Konkurz vo všeobecnosti**

Konkurz je chápaný ako jeden zo spôsobov riešenia insolvenčnej (platobnej neschopnosti) a v predĺžení dlžníka. Postupne sa vyvinul z univerzálnej majetkovej exekúcie, ktorá sa uchytila koncom obdobia Rímskej republiky (r. 510 – 27 pred n. l.). Ide o špeciálny druh súdneho konania, pri ktorom je speňažený majetok dlžníka a výtazok je rozdelený medzi jeho veriteľov. Samotný výraz konkurz pochádza z latinského *concursum creditorum*, čo znamená súbeh veriteľov.

U nás je konkurz v súčasnosti upravený v zákone č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Predstavuje samostatné štádium konkurzného konania, ktoré sa začína vyhlásením konkurzu a končí zrušením konkurzu. O vyhlásení konkurzu rozhoduje insolvenčný súd na návrh dlžníka alebo veriteľa. V mene dlžníka môže podať návrh likvidátor a prípadne aj nútený správca. Po doručení návrhu či už dlžníckeho alebo veriteľského vydá súd, pokiaľ návrh spĺňa zákonom predpokladané náležitosti, uznesenie o začatí konkurzného konania. Vyhlásením konkurzu sa začína konkurz. Konkurz sa považuje za vyhlásený zverejnením uznesenia o vyhlásení konkurzu v Obchodnom vestníku. Vyhlásením konkurzu sa dlžník stáva úpadcom (§ 23 ods. 1 ZoKR). Počas konkurzu sa dlžník označuje pojmom úpadca. Vyhlásením konkurzu prechádza oprávnenie nakladať s majetkom úpadcu na súdom ustanoveného správcu konkurznej podstaty, ktorý má za úlohu majetok speňažiť a uspokojiť pohľadávky veriteľov.

### **Insolvenčný zákon**

Insolvenca (platobná neschopnosť) je neschopnosť dlžníka splácať svoje dlhy a tak plniť svoje záväzky aj napriek snahe dlžníka splácať svoj dlh veriteľovi. Platobne neschopný je ten, kto nie je schopný plniť 30 dní po lehote splatnosti aspoň 2 peňažné záväzky viac ako jednému veriteľovi.

V druhej platobnej neschopnosti sa nachádza dlžník, ktorý nie je schopný uhrádzať svoje záväzky z dôvodu neuhradených pohľadávok od odberateľov. Stav druhej platobnej neschopnosti sa postupne prenáša na ďalšie subjekty, čím ohrozuje podnikateľské prostredie ako celok.

Odlíšenie platobnej nevhôle od platobnej neschopnosti sa rozlišuje napr. pri poistení pohľadávok. Oficiálne je dlžník insolventný (nesolventný) alebo v predĺžení, ak:

1. súd vyhlásil konkurz na majetok dlžníka,
2. súd zamietol návrh na vyhlásenie konkurzu pre nedostatok majetku dlžníka,
3. výkonom rozhodnutia proti dlžníkovi nebola pohľadávka plne uhradená.

Insolvenčný zákon upravuje:

- riešenie úpadku a hroziaceho úpadku dlžníka súdnym konaním niektorým zo stanovených spôsobov tak, aby došlo k usporiadaniu majetkových vzťahov

- k osobám dotknutým dlžníkovým úpadkom alebo hroziacim úpadkom a k čo najvyššiemu a zásadne pomernému uspokojeniu dlžníkových veriteľ'ov,
- reštrukturalizáciu,
  - oddĺženie dlžníka FO.

Dlžník je v úpadku, ak má:

1. viac veriteľ'ov,
2. peňažné záväzky po dobu dlhšiu ako 30 dní po lehote splatnosti,
3. tieto peňažné záväzky nie je schopný plniť (ďalej len "platobná neschopnosť").

Insolvenčný zákon zavádza miesto dvoch možností súdneho konania, zaoberajúcich sa úpadkom nový spôsob súdneho konania totožný pre všetky spôsoby riešenia úpadku. Toto skupinové súdne konanie označuje insolvenčný zákon za insolvenčné konanie. Nová zákonná úprava zavádza zároveň nové spôsoby riešenia úpadku. Insolvenčné konanie, ako už bolo spomínané, stojí na vlastných princípoch. Môžeme ho rozdeliť na dva diely: jednotný pre všetky spôsoby úpadku a druhý diel upravujúci špeciálny postup pre jednotlivé metódy riešenia úpadku. Účelom prvého dielu je rozhodnúť, či je dlžník v úpadku alebo v hroziacom úpadku.

Až po verdikte o úpadku dlžníka sa konanie diferencuje na iné formy riešenia úpadku. Priebeh procesu pozoruje aj systematika insolvenčného zákona. Insolvenčné konanie je podľa § 2 písmena a) insolvenčného zákona definované ako súdne počínanie, ktorého predmetom je dlžníkov úpadok alebo hroziaci úpadok a spôsob jeho riešenia.

## Konkurz v EÚ

Kvôli porozumeniu problematiky európskeho insolvenčného práva a nemeckorakúskej právnej úpravy je potrebné obidva uvedené pojmy používať s rozvahou a spoločne. Celoeurópska úprava insolvenčného konania s európskym medzinárodným prvkom je založená na nariadení Rady EÚ č. 1346/2000 z 29.5. 2000 o insolvenčnom konaní.

Toto nariadenie nadobudlo účinnosť 31.5. 2002 pre všetky členské štáty Európskej únie okrem Dánska. Už z povahy nariadenia plynie, že je priamo povinné pre všetky členské štáty Európskej únie. Nariadenie Rady EÚ č. 1346/2000 sa snaží o harmonizáciu a zjednocovanie vplyvov rozhodnutia o začatí insolvenčného konania, a tiež o stanovení osobitných predpisov pre medzinárodné členstvo a právo použiteľné pre tieto konania. Prvotný cieľ sa tak dá ohraničiť ako úsilie, aby sa účastníci insolvenčného konania neusilovali presúvať svoje aktíva a pasíva medzi hranicami. Ochrana veriteľ'ov je daná povinnosťou súdu skúmať hlavné centrum ekonomických záujmov. Zámerom je tiež presúvanie celého súdneho konania z jedného členského štátu do druhého, s úmyslom zistiť si tak lepšie a výhodnejšie zaobchádzanie. Je dôležité poznamenať, že sa nariadenie netýka poisťovní a úverových a investičných činností. Nariadenie sa vzťahuje predovšetkým na ustanovenia rovnakých pravidiel v rámci medzinárodnej príslušnosti, aplikovateľného práva, uznávania rozhodnutí, pôsobností insolvenčných správcov, vzťahov hlavného a vedľ'ajšieho insolvenčného konania. Podobnosť členenia môžeme vidieť aj v samotnom nariadení. Toto nariadenie sa člení na všeobecné ustanovenia s dôraznosťou na dosah, definície, právomoci, príslušnosť a rozhodné právo, potom tiež na uznávanie

insolvenčného konania, vedľajšie sekundárne insolvenčné konanie, reguly pre informovanie veriteľov a uznávanie ich pohľadávok. Vo finálnej časti sa nachádzajú prechodné a záverečné ustanovenia.

Nariadenie sa opiera o tri základné princípy:

1. na okamžité uznanie rozhodnutia,
2. na koordináciu hlavného a vedľajšieho konania,
3. na lepšiu ochranu interesov zahraničných veriteľov pomocou zavedenia zásad určujúcich použiteľné právo aplikovateľné na cezhraničné spory.

Nariadenie Rady EÚ č. 1346/2000 sa neusiluje o harmonizáciu osobitných insolvenčných právnych úprav v jednotlivých členských štátoch, a z tohto dôvodu sa môže prejavovať nariadenie ako málo účinné, pretože síce zblízuje uznávanie a počínanie cezhraničných sporov, ale neupravuje jednomyselné konanie. To ale nebolo jeho zámerom. Preto sú a môžu byť v jednotlivých členských štátoch veľké odchýlky v právnej úprave insolventnosti, napríklad v tom, že neexistujú niektoré inštitúty, prípadne sa rozdielne označujú. Nariadenie bolo prvým krokom, ktorým doplnili nasledujúce novelizácie a harmonizácie v záverečnom období.

## 2.2 Konkurz na Slovensku

### Konkurz na Slovensku a jeho právna úprava

Na Slovensku nastala výrazná zmena konkurzného práva prijatím zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii, ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2006. Tento zákon má kogentnú povahu, čo znamená, že všetky strany musia plne rešpektovať normatívne pravidlá zákona a nemôžu sa od nich odchýliť. Má povahu *lex specialis* voči všetkým ostatným právnym predpisom – predstavuje nepriamu úpravu celého právneho poriadku aj základných súkromnoprávných kódexov. Z údajov zistených v Bratislave dňa 12.1.2013 zistila Tlačová agentúra Slovenskej republiky, že počet povolených reštrukturalizácií a konkurzov sa na Slovensku v minulom roku medziročne mierne znížil. Z toho vyplýva, že sa nepotvrdili očakávania analytikov v tom, že počet bankrotov vzrastie v spojitosti s úpravou zákona o konkurze a reštrukturalizácii. V roku 2012 sa zaznamenalo 362 vyhlásených konkurzov, čo znamená pokles oproti roku 2011 o 30, to znamená pokles o 7,65 %. Tieto informácie poskytla SCB (Spoločnosť Slovak Credit Bureau).

Vývoj množstva vyhlásených konkurzov bol v priebehu roka 2012 a najmä v jeho 1. polovici nerovnomerný. V prvom štvrtroku bolo vyhlásených vyše 123 konkurzov. Znamenalo to o 10,81 % viac ako v minulom roku. Naopak, v druhom štvrtroku SCB zaznamenala iba 62 vyhlásených konkurzov. Spoločnosť skonštatovala, že za posledné obdobie v podobe štyroch rokov bol takýto malý počet vyhlásených konkurzov len v prvom kvartáli 2009 (pred začiatkom hospodárskej krízy). V roku 2012 bol najrizikovejší v závislosti od podielu počtu vyhlásených konkurzov k počtu subjektov realizujúcich svoju podnikateľskú činnosť v danom kraji Bratislavský kraj. Najnižší stupeň rizikovosti, naopak, zaznamenali kraje ako Trenčiansky a Nitriansky kraj.

## Zahájenie konkurzného konania a konkurzný súd

Zahájenie konkurzného konania môže nastať podľa klasického procesualistického ponímania buď bez návrhu, alebo s návrhom.

Konanie bez návrhu nastáva v nasledujúcich prípadoch:

1. počas reštrukturalizačného konania
2. v dôsledku rozhodnutí súdu v trestnom konaní (Ďurica, 2010).

Vo väčšine prípadov je však konkurzné konanie zahájené na základe návrhu na vyhlásenie konkurzu. Návrh na vyhlásenie konkurzu musí obsahovať všeobecné náležitosti a musí byť zjavné, kto ho robí, ktorému súdu je určený, čo sleduje, ktorej veci sa týka a musí byť datovaný a podpísaný. Nevyhnutnosťou obsahu návrhu je správne označenie navrhovateľa, podpis oprávnenej osoby a dátum vyhotovenia návrhu. Aktívnu vecnú legitímáciu má veriteľ, dlžník, likvidátor, príslušný orgán dohľadu alebo nútený správca a po vstupe Slovenskej republiky do EÚ aj zahraničný správca. Navrhovateľ musí v prípade, ak návrh nepodáva úpadca, uviesť správne označenie úpadcu v závislosti od toho, či je úpadca FO alebo PO. Úradné osvedčenie podpisu navrhovateľa predstavuje osobitnú záležitosť, ktorá má zabrániť zneužívaniu návrhov.

Dlžník má právo požiadať o konkurzné konanie takým spôsobom, že podá návrh na vyhlásenie konkurzu sám na svoj majetok. Práve na základe tohto návrhu by sa malo najfrekventovanejšie začať konkurzné konanie, pretože dlžník vie, kedy je v predĺžení alebo platobne neschopný a najlepšie pozná svoju ekonomickú situáciu. Súd následne v lehote do pätnástich dní od doručenia návrhu na vyhlásenie konkurzu rozhodne o začatí konkurzného konania na majetok dlžníka (§14 ZKR). V prípade, ak má pochybnosti o majetnosti dlžníka, ustanoví mu predbežného správcu. Podľa ZoKR dlžník musí najneskoršie do 30 dní, odkedy sa to dozvedel, prípadne pri zachovaní odbornej starostlivosti mohol dozvedieť, podať návrh na vyhlásenie konkurzu. Pri takomto návrhu na vyhlásenie konkurzu súd nemusí skúmať úpadok, pričom ani ten sa nemusí preukazovať. Musí však byť preukázané jestvovanie minimálne dvoch veriteľov, čiže takzvaná pluralita veriteľov. Dlžník si musí vždy nechať svoj podpis na návrhu úradne osvedčiť. ZoKR vytvára fikciu úpadku pri podaní návrhu na vyhlásenie konkurzu a tým uľahčuje dlžníkovi prístup ku konkurznému konaniu. Vždy sa vychádza z logického predpokladu, že ak by v úpadku nebol, dlžník by návrh na vyhlásenie nepodal. K návrhu musí dlžník pripojiť:

1. zoznam svojho majetku
2. zoznam svojich záväzkov
3. zoznam spriaznených osôb
4. účtovnú závierku
5. zmluvný prehľad
6. doklad o zaplatení preddavku na úhradu odmeny a výdavkov predbežného správcu

Každá položka v zozname majetku by mala byť vyjadrená v eurách, za ktoré by bolo možné položku predať ku dňu predloženia majetku v danom mieste. Výška preddavku na úhradu odmeny a výdavkov predbežného správcu, ktorú je úpadca povinný pred podaním návrhu zaplatiť, je 663,88 €, ak je FO, a 1 650,70 €, ak je PO.

ZoKR spája so začatím konkurzného konania procesné a hmotnoprávne účinky. Procesné účinky začatia konkurzného konania:

1. na toho istého dlžníka súd nemôže začať iné konkurzné konanie (súd rozhodne buď o spojení vecí, alebo o pristúpení do konania, ak je podaný ďalší návrh na vyhlásenie konkurzu toho istého dlžníka),
2. na dlžníkov majetok nemožno začať výkon rozhodnutia alebo exekučné konanie,
3. začaté konania o výkon rozhodnutia alebo exekučné konania sa prerušujú.

Dlžník musí po začatí konkurzného konania obmedziť výkon svojej činnosti na bežné právne úkony, ktoré ZoKR vymedzuje pozitívne aj negatívne. Pozitívnymi sú tie nevyhnutne potrebné na zabezpečenie riadneho výkonu činností. Pri FO sú to úkony potrebné na zabezpečenie jej životných potrieb a potrieb tých, voči ktorým má vyživovací povinnosť. Negatívne vymedzenie je upravené tak, že ZoKR vymenúva úkony nepovažujúce sa za bežné. Medzi ne patria: zmluva o úvere, zmluva o pôžičke a určité dispozície s majetkom.

Návrh na vyhlásenie konkurzu možno vziať späť iba do vyhlásenia konkurzu. Konkurzné konanie môže byť podľa ZoKR zastavené aj na základe spät'vzatia návrhu na vyhlásenie konkurzného konania pre zaplatenie pohľadávky v dôsledku osvedčenia platobnej schopnosti a v dôsledku povolenia reštrukturalizácie počas začatého reštrukturalizačného konania (Ďurica, 2010). Jednou z podmienok vyhlásenia konkurzu je zistenie majetnosti dlžníka, či majetok bude postačovať aspoň na úhradu nákladov konkurzu (Pospíšil, 2012).

Dominus litis pri konkurznom konaní je súd, vykonávajúci dohľad nad činnosťou veriteľských orgánov, správcu a dlžníka.

Príslušnosť súdu na realizovanie konkurzu je stanovená podľa miesta, kde sa nachádza sídlo dlžníka, na ktorého bol podaný návrh na vyhlásenie konkurzného konania. Na uskutočnenie konkurzného konania je vecne a miestne príslušný Okresný súd Bratislava I pre obvod Krajského súdu v Bratislave a príslušné okresné sudy v sídlach krajských súdov - Trenčín, Nitra, Trnava, Žilina, Prešov, Košice a Banská Bystrica.

Zmena oproti minulej právnej úprave poukazuje i na povinnosť konkurzného súdu buď v čase do pätnástich dní od doručenia návrhu na vyhlásenie konkurzného konania rozhodnúť o začatí konkurzného konania, v prípade, ak návrh na vyhlásenie konkurzného konania spĺňa zákonom stanovené náležitosti, prípadne v rovnakom čase oboznámiť navrhovateľa o nedostatkoch návrhu a požiadať ho, aby tieto nedostatky v dobe 10 dní odstránil. V prípade, že tak navrhovateľ nespraví, súd návrh na vyhlásenie konkurzného konania odmietne najneskoršie do 15 dní od uplynutia doby na odstránenie nedostatkov – v opačnom prípade v rovnakej dobe rozhodne o začatí konkurzného konania. Podľa predošlej právnej úpravy konkurzný súd v prípade nedostatkov návrhu navrhovateľa o odstránenie deficitov návrhu nepožiadala, ale návrh priamo zamietol (www.konecna-zacha.com, 2012).

Príklady schém možných postupov konkurzného súdu po podaní návrhu na vyhlásenie konkurzu:

1. Návrh na vyhlásenie konkurzu
  - a. Súd uznesením začne konkurzné konanie.
  - b. Súd po začatí konania
    - i. ustanoví predbežného správcu

- ii. po správe predbežného správcu zastaví konkurzné konanie pre nedostatok majetku
2. Návrh na vyhlásenie konkurzu
- a. Súd uznesením začne konkurzné konanie.
  - b. Súd po začatí konania
    - i. ustanoví predbežného správcu
    - ii. vyhlási konkurz na majetok dlžníka
    - iii. veritelia prihlasujú pohľadávky
    - iv. správca preskúmava prihlášky veriteľov
    - v. správca spisuje majetok patriaci do konkurznej podstaty
    - vi. správca speňažuje majetok patriaci do konkurznej podstaty
    - vii. správca vydá rozvrh výt'azku
    - viii. súd vydá uznesenie o zrušení konkurzu
    - ix. súd vydá uznesenie o zbavení správcu jeho funkcie (Đurica, 2010)

## Veritelia a úpadcovia

Veriteľ alebo kreditor je FO alebo PO, voči ktorej vykazuje dlžník peňažný záväzok, resp. ktorá mu dá úver. V obchode je veriteľ v prvom rade dodávateľom tovaru alebo služieb, kým nie sú uhradené.

Dlžník je nositeľom nielen všeobecných procesných práv a povinností, ktoré sú upravené v Občianskom súdnom poriadku.11, ale aj špeciálnych práv a povinností typických pre insolvenčné konanie, ktoré upravuje insolvenčný zákon, a to v súlade s princípom subsidiarity.

Úpadcom (dlžníkom) sa môže stať každá fyzická osoba alebo právnická osoba, s výnimkou osôb na ktoré sa nevzťahuje ZoKR, čiže tie nemajúce pasívnu vecnú legiti-máciu v zmysle § 2 ZoKR.

Sú nimi:

1. štát,
2. štátna rozpočtová organizácia,
3. štátna príspevková organizácia,
4. štátny fond,
5. obec,
6. vyšší územný celok,
7. rozpočtová organizácia a príspevková organizácia v zriaďovateľskej,
8. pôsobnosti obce a vyššieho územného celku,
9. národná banka Slovenska,
10. fond ochrany vkladov,
11. garančný fond investícií.

Pôsobnosť zákona ZoKR je negatívne upravená, pretože tu dochádza k explicit-nému uvádzaniu subjektov, ktoré nie sú podriadené režimu tohto zákona (Pospíšil,2012). Mohli sme si všimnúť , že z pôsobenia ZoKR je ako dlžník vyňatý štát a ním zriadené



subjekty plniace jeho úlohy, nakoľko majetok s ktorým hospodária majú len vo svojej správe. Úpadok je určitý trvalý, objektívny, ekonomický, zákonom vymedzený stav majetkových pomerov dlžníka, ktorý nastáva nezávisle od jeho vôle a má 2 formy:

1. platobná neschopnosť (insolvencia),
2. predĺženie.

Pri platobnej neschopnosti (insolvencii) ide o cash flow problémy dlžníka, ktorý nemá peňažné prostriedky na včasnú úhradu svojich záväzkov, pričom nie je dôležité, či má iný dlhodobý majetok.

Dlžník je platobne neschopný, ak:

1. má aspoň dvoch veriteľov voči ktorým je v omeškaní s plnením peňažných záväzkov 30 dní po lehote splatnosti (pluralita veriteľov),
2. nie je schopný plniť 30 dní po lehote splatnosti aspoň dva peňažné záväzky,
3. je objektívne neschopný platiť záväzky 30 dní po lehote splatnosti voči obom veriteľom.

Objektívna neschopnosť tu znamená nedostatok likvidných prostriedkov na úhradu splatných peňažných záväzkov.

Dlžníkom je ten subjekt záväzkového vzťahu, ktorý je povinný splniť záväzok veriteľovi, pričom nie je rozhodujúce, či záväzok vzniká zo zmluvy, zo škody, z bezdôvodného obohatenia alebo z iných skutočností. Právo požadovať majetkovú hodnotu od dlžníka je právo veriteľa označované ako pohľadávka a povinnosť dlžníka poskytnúť mu toto plnenie sa nazýva dlhom. Dlh a pohľadávka majú komplementárnu povahu, čiže nemôže existovať jeden pojem bez druhého. Po vyhlásení konkurzu ZoKR označuje dlžníka ako úpadcu, čím vyjadruje zmenu jeho právnych pomerov v dôsledku toho, že dlžník je v úpadku. Ak sa v mene dlžníka poruší povinnosť včas podať návrh na vyhlásenie konkurzu pri predĺžení, musí dlžník zaplatiť do konkurznej podstaty sankciu v sume dlžníkovho základného imania zapísaného v príslušnom registri, najviac vo výške dvojnásobku minimálnej výšky základného imania obchodnej spoločnosti ustanovenej zákonom. Štatutár sa môže zbaviť zodpovednosti včasného nepodania návrhu, ak koná s odbornou starostlivosťou. Je to také konanie, ktorého cieľom je vyriešiť úpadok iným spôsobom ako konkurzom, a to formálnou alebo neformálnou reštrukturalizáciou. V tomto prípade postupuje podľa pravidiel „best practice“ (Pospíšil, 2012).

Pri predĺžení ide o súvahový test, pri ktorom sa vyžaduje, aby záväzky dlžníka boli kryté jeho majetkom.

V predĺžení je:

1. ten, kto má aspoň dvoch veriteľov,
2. hodnota jeho splatných záväzkov presahuje hodnotu jeho majetku,
3. ten, kto je povinný viesť účtovníctvo podľa zákona č.431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov ( ide nie iba o podnikateľov, ale aj o PO, ktoré nemajú kompetenciu na podnikateľskú činnosť – napr. neinvestičné fondy, nadácie atď.).

Negatíva predĺženia v tomto ponímaní sú v tom že umožňujú podnikať aj tým podnikateľom, ktorí dlhodobo vykazujú stratu a umožňujú zbavovať sa majetku dlžníkovi, ktorý je účtovne v predĺžení.

Prevenčnou povinnosťou dlžníka je predchádzať úpadku prijatím primeraných opatrení na jeho odvrátenie, ktoré zlepšia jeho cash flow situáciu alebo kladne ovplyvnia budúci hospodársky výsledok. Najúčinnjším spôsobom je neformálna reštrukturalizácia, nestresujúca podnik formálnym postupom. Ak sa úpadok dlžníka rieši prostredníctvom ZoKR, je dlžník povinný bez odkladu poskytovať všetku súčinnosť ostatným subjektom.

Osobité procesné postavenie úpadcu je dané tým, že môže byť navrhovateľom konkurzného konania a v tomto štádiu je jediným účastníkom konkurzného konania až do vyhlásenia konkurzu a jeho špecifikum vyplýva aj z toho, že mu zákon umožňuje začať konkurzné konanie z jeho vôle. Dlžník je značne vo svojich procesných právach obmedzený, čo vyplýva z procesnoprávných, ale aj hmotnoprávných účinkov vyhlásenia konkurzu. A jedným z nich je prechod oprávnenia nakladať s majetkom úpadcu na správcu, v dôsledku čoho na správcu prechádzajú aj niektoré procesné oprávnenia i napriek tomu, že správca nie je účastníkom konania. Po vyhlásení konkurzu úpadca nemôže vykonávať väčšinu svojich procesných práv a v prípade súhlasu správcu na pokračovanie v prerušených konaniach, stráca úpadca postavenie účastníka, či je navrhovateľom alebo odporcom. Počas konkurzu je úpadca povinný poskytovať správcovi potrebnú súčinnosť a dostaviť sa do jeho kancelárie t. j. pokiaľ sa nedohodnú inak, kde je poučený o prípadných trestnoprávných následkoch neposkytnutia súčinnosti, čo má hlavne prevenčný účinok (Pospíšil, 2012). Ak toto úpadca ignoruje, je opätovne vyzvaný súdom, poprípade predvedený na súd s možnosťou pokuty až 165 000 € (Ďurica, 2010).

Dlžník (fyzická osoba) má možnosť dosiahnuť nevymáhateľnosť svojich dlhov prostredníctvom konania o oddlžení. Nie je však rozhodujúce, či je dlžník podnikateľom alebo nepodnikateľom. Návrh na oddlženie sa môže podať spoločne s návrhom na vyhlásenie konkurzu alebo počas konkurzného konania až do zrušenia konkurzu.

### 2.3 Právne postavenie úpadcu v konkurznom konaní

Základný právny predpis upravujúci postavenie, práva a povinnosti dlžníka v konkurznom konaní v čase dlžníkovho úpadku je Zákon o konkurze a reštrukturalizácii, ktorý pozná tri spôsoby riešenia úpadku:

- neformálna reštrukturalizácia – dohoda rozhodujúcich veriteľov ohľadne riešenia dlžníkovho úpadku,
- formálna reštrukturalizácia podľa tretej časti zákona,
- konkurz – likvidácia dlžníka podľa druhej časti zákona (Pospíšil, 2012).

Zákon usporiada majetkové pomery dlžníka v prípade jeho úpadku formou reštrukturalizácie podniku alebo generálnou exekúciou jeho majetku. Za spoločný znak sa považuje uspokojenie veriteľov a rozdeľujúcim znakom je zachovanie podniku dlžníka, ktorý je v prípade reštrukturalizácie základným predpokladom úspechu (www.konecnazacha.com, 2017).

Právnym postavením úpadcu v konkurznom konaní sa rozumie nasledovné: Pri likvidačnom konkurznom konaní ide o speňažovanie majetku úpadcu a v niektorých prípadoch aj majetku tretích osôb v čo najkratšej dobe a najvyššej miere. Následne sa pohľadávky veriteľov úpadcu pomerne uspokojujú zo získaného výťažku. Počas konkurzu

je prevádzkovanie podniku alebo jeho časti skôr výnimkou a je zakaždým iba prechodného charakteru do speňaženia majetku. Oprávnenia nad majetkom, ktoré sú dispozičného charakteru, prechádzajú na správcu. Úpadca si zachováva právnu samostatnosť a pri reštrukturalizácii aj ekonomickú samostatnosť a koná vo vlastnom mene a na vlastný účet (Pospíšil, 2012).

V súlade upraveného znenia zákona o konkurze a reštrukturalizácii sa považuje za platobne neschopného tá osoba, ktorá nie je schopná plniť 30 dní po lehote splatnosti najmenej 2 peňažné záväzky viac ako jednému veriteľovi. Z uvedeného je zreteľné, že úpadca je povinný byť vo funkcii dlžníka vo vzťahu k aspoň dvom veriteľom, pričom vo vzťahu k aspoň týmto dvom veriteľom musí byť v oneskorení s plnením peňažného záväzku aspoň po dobu 30 dní. Novela týmto ujasnila vo vzťahu ku kolíkym veriteľom musí byť úpadca v oneskorení s plnením peňažného záväzku, pokiaľ podľa minulej právnej úpravy: „*platobne neschopný je ten, kto má viac ako jedného veriteľa a nie je schopný plniť 30 dní po lehote splatnosti viac ako jeden peňažný záväzok*“ sa dalo interpretáciou prísť aj k záveru, že úpadcom je aj tá osoba, ktorá má dvoch alebo viacerých veriteľov, ktorým nie je schopná plniť peňažný záväzok, no stačí ak iba vo vzťahu k jednému z týchto veriteľov je v oneskorení s plnením peňažného záväzku po dobu minimálne 30 dní (Pospíšil, 2012).

Podľa zákona o konkurze a reštrukturalizácii je v súčasnosti na návrh veriteľa na vyhlásenie konkurzu nevyhnutné, aby sa dala odôvodnene predpokladať platobná neschopnosť dlžníka, pričom zákon *expressis verbis* ustanovuje, že takýto opodstatnený predpoklad existuje vtedy, ak je dlžník viac ako tridsať dní v oneskorení s plnením najmenej dvoch peňažných záväzkov viac ako jedného veriteľa a bol minimálne jedným spomedzi týchto veriteľov požiadaný na zaplatenie. Dalo by sa aj povedať, že návrh na vyhlásenie konkurzu je možné podať v prípade, ak úpadca je v postavení dlžníka voči aspoň dvom veriteľom, mešká s vyrovnaním svojich peňažných záväzkov voči týmto veriteľom najmenej tridsať dní a minimálne 1 veriteľ ho požiadal o zaplatenie (Pospíšil, 2012).

### **Práva dlžníka a úpadcu v konkurznom konaní**

Dlžník je oprávnený:

1. podať návrh na vyhlásenie konkurzu pri existencii platobnej neschopnosti, ak je viac ako 30 dní v omeškaní s plnením aspoň dvoch peňažných záväzkov viac ako jednému veriteľovi,
2. vziať späť návrh na vyhlásenie konkurzu do vyhlásenia konkurzu,
3. vyjadriť sa k návrhu veriteľa a osvedčiť svoju platobnú schopnosť, do 20 dní od doručenia výzvy,
4. do vydania uznesenia o vyhlásení konkurzu podať návrh na prerušenie konkurzného konania, ak ním poverený správca pripravuje reštrukturalizačný posudok,
5. podať odvolanie proti rozhodnutiu o vyhlásení konkurzu (Ďurica, 2010).

Úpadca je oprávnený:

1. prihlásenú pohľadávku namietnuť, no nie poprieť, v lehote určenej pre veriteľov na popieranie pohľadávok; námietka sa zapíše do zoznamu pohľadávok, ale nemá pre zistenie pohľadávky význam; význam nadobúda až po zrušení

- konkurzu, kedy nie je možné na takto namietnutú pohľadávku nariadiť výkon rozhodnutia, prípadne exekúciu,
2. počas konkurzu naďalej vykonávať právne úkony – nestráca spôsobilosť na právne úkony, ak neukracujú konkurznú podstatu,
  3. odmietnuť dar alebo dedičstvo len so súhlasom správcu; inak je odmietnutie daru alebo dedičstva voči jeho veriteľom neúčinné,
  4. podať odvolanie proti uzneseniu o uložení pokuty za neposkytnutie súčinnosti správcovi do 30 dní od doručenia,

Podat' návrh na reštrukturalizáciu, počas konkurzného konania (Pospíšil, 2012).

### **Povinnosti dlžníka a úpadcu v konkurznom konaní**

Dlžník je povinný:

1. predchádzať úpadku (prevenčná povinnosť) – pri hrozbe je povinný bez zbytočného odkladu prijať opatrenia na jeho odvrátenie; aby však mohol včas zistiť prípadnú hrozbu úpadku a prijať opatrenia, ktoré hroziaci úpadok odvrátia je povinný nepretržite sledovať vývoj svojej finančnej situácie, stav svojho majetku a záväzkov,
2. podať návrh na vyhlásenie konkurzu do 30 dní od kedy sa dozvedel alebo pri zachovaní odbornej starostlivosti mohol dozvedieť o svojom predĺžení – túto povinnosť má rovnako štatutárny orgán, jeho člen, likvidátor a zákonný zástupca dlžníka,
3. pred podaním návrhu na vyhlásenie konkurzu zaplatiť na účet súdu preddavok na úhradu odmeny a výdavkov predbežného správcu a doložiť doklad osvedčujúci jeho zaplatenie,
4. úradne osvedčiť podpis na návrhu,
5. pripojiť k návrhu prílohy - zoznam majetku, záväzkov, účtovnú závierku, doklad o zaplatení preddavku predbežného správcu,
6. odstrániť nedostatky návrhu do 10 dní od upozornenia príslušným súdom,
7. zostaviť a odovzdať zoznam majetku, zoznam spriaznených osôb a zoznam záväzkov dlžníka, podpísaný s klauzulou o pravdivosti a úplnosti všetkých údajov do 15 dní od ustanovenia predbežného správcu, ak tieto zoznamy neboli súčasťou návrhu na vyhlásenie konkurzu,
8. po začatí konkurzného konania obmedziť výkon činnosti na bežné právne úkony (Pospíšil, 2012).

Úpadca je povinný:

1. poskytovať súdu, správcovi a veriteľskému výboru všetku súčinnosť, ktorú možno od neho spravodlivo požadovať,
2. na požiadanie predsedu schôdze veriteľov zúčastniť sa tejto schôdze a odpovedať na otázky predsedu,
3. zúčastniť sa na zasadnutí veriteľského výboru na písomnú žiadosť veriteľského výboru alebo správcu a odpovedať na otázky členov,
4. počas konkurzu pripojiť k svojmu obchodnému menu označenie „v konkurze“,
5. na návrh správcu zaplatiť pokutu do 165 000 €, ak neposkytne správcovi požadovanú súčinnosť; právoplatné uznesenie o uložení pokuty je exekučným titulom (Pospíšil, 2012).

## Záver

Všeobecne možno konštatovať, že sa nám v rámci článku podarilo predložiť objektívny pohľad na problematiku riešenia právneho postavenia úpadcu v konkurznom konaní, ako aj načrtnúť relatívne komplexný pohľad na problematiku slovenského konkurzného práva.

Konkurzné právo poskytuje právnu ochranu určitým subjektom pred možnosťou vyhlásiť konkurz na ich majetok. Na Slovensku sa úpadok rieši prostredníctvom troch druhov súdnych konaní – konkurzným konaním, reštrukturalizačným konaním a konaním o oddĺžení, pričom konkurz patrí medzi najfrekvencovanejšie spôsoby riešenia úpadku na Slovensku. Konkurzné konanie napomáha k očisťovaniu trhov od platobne neschopných podnikov a k zníženiu počtu nekvalifikovaných a nezodpovedných podnikateľov.

Na záver možno zhodnotiť, že sa nám cieľ článku podarilo naplniť, pričom nevyhnutnosť potreby neustáleho vzdelávania sa (ako napr. poznanie práv a povinností úpadcu v konkurznom konaní) možno vyjadriť slávnym výrokom Henryho Forda: „Prekážky sú tie obávané veci, ktoré uvidíte, keď sa prestanete pozerat' na svoj cieľ.“

## Zoznam bibliografických odkazov

- Đurica, M. (2010). *Konkurzné právo na Slovensku a v Európskej Únii*. Bratislava: Paneurópska vysoká škola.
- Pospíšil, B. (2012). *Zákon o konkurze a reštrukturalizácii Komentár*. Bratislava: Iura Edition spol. s.r.o..
- Konečná a Zacha. (2017). *Konečná a Zacha*. Dostupné na <http://www.konecna-zacha.com>.